

279432

Cultura Creștină

Apare, cu excepția lunilor Iulie și August, la 1 și 15 v. a fiecărei luni.

Anul I.

1 Ianuarie v. 1911.

Nr. 1.

SUMARUL:

COMITETUL DE REDACȚIE : Cătră cetitori.

SENIOR : Importanța lecturii.

DR. IOAN BALAN : Limba cărților bisericești.

DR. ALEX. RUSU : O interesantă încercare de
unire a bisericilor.

M. C. HELLON S. J. : Tolstoi.

DR. ALEX. CZIPLE : Episcopul Ioan Țirca și
episcopia din Maramurăș.

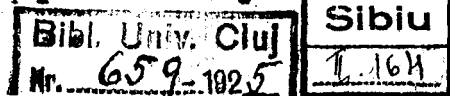
DR. IULIU FLORIAN : Prigoniri vechi și nouă.

CRONICA.

TELEFON.

Blaj — Balázsfalva.

Tipografia Semin. teol. gr. cat.

AVIZ!

Numărul prim al acestei reviste se trimite în multe părți. Cei ce nu doresc a o abona *sunt rugați cu tot dea dinsul să o retrimită* la adresa „Cultura Creștină,” Blaj (Balázsfalva) altcum îi vom socoti de abonați și vom continua a le trimite revista.

Cei ce apreciază scopul și intențiile revistei ne fac bun serviciu, recomandându-o în cercul cunoscuților, și indicându-ne adresa, cărora bucuros le *trimitem număr de probă*.

Reproducerea articolor — fără indicarea isvorului — e interzisă.

Cultura Creștină

apare, cu esecția lunilor Iulie și August,
 == la 1 și 15 v. a fiecării luni. ==

Abonamente:
 Pe un an: cor. 10.
 Pe 1/2 an: cor. 5.
 La suținătate: frcs. 15.
 Numărul 50 bani.

COMITETUL DE REDACȚIE:
 Dr. Ioan Sâmpăleanu, Stefan
 Roșianu, Dr. Victor Macaveiu,
 Dr. Alexandru Nicolescu și
 Dr. Alexandru Rusu.

Redacția și Admi-
 nistrația: »Cultura
 Creștină«. Blaj—
 Balázsfalva.

29432

Cătră cetitori!

~~P 112~~

În numele Dômnului batem astăzi la porțile voastre, iubiți cetitori! Drumetri ne-am pornit de acasă călăuziți de un gând, de o stea, de un ideal, în al cărui serviciu vrem să punem stăruințele noastre, și căruia i-am dat numele: *Cultura creștină*.

Ni s'a părut adecă, că în alergarea după cultură a lumii de astăzi, se nesocotește acel atribut al ei, care îi este mai de lipsă, care mai puțin e iertat să se nesocotească, dacă nu vom vrea ca cultura să-și piardă adevărata ei menire.

Ținta din urmă spre carea trebuie să năzuească omenimea în desvoltarea ei, nu poate fi progresul material, cultura unilaterală, curat materială, nu cultul invențiilor tehnice, a civilizației fără de suflet... Adevărata cultură trebuie pusă în *serviciul sufletului omenesc*, ea trebuie să țintească spre o *armonizare a tuturor facultăților omului*, spre o *conciliare* a progreselor tehnice cu dorul nesecat după fericire al sufletului omenesc — dor, care nu îl poate mulțumi nici mașina cu abur, nici aeroplanul, nici radiul! Adevărata cultură trebuie să năzuească, în ultimul ei gând, *a face sufletele mai bune*, a le apropiă și uni între olaltă, a le încălzi de dragostea lui Dumnezeu și de dragostea deaproapelui.

Noi credem că Cultura întemeiată pe pedestalul religiei creștine, ea singură ține seamă de *adevăratul scop al omului*, de un scop mai înalt decât cum sunt bunurile, fie ele cât de prețioase și de orice natură, ce le poate oferi omului lumea și această viață.

* * *

Cine a urmărit adecă cu atențiune și băgare de seamă ceea ce presa zilnic raportează despre întâmplările din Apus, și cine s'a silit să înțeleagă rostul mai adânc al acelor întâmplări, a putut să se convingă că creștinismul și cultura ce el o reprezintă trece astăzi, de un șir de ani încoace mai ales, prin lupte grele, pornite în potriva-i de un spirit dușmănos ori cărei credințe și ori cărei autorități pozitive. Sub masca falsă a *»liberei cugetări«* se îndreaptă în potriva altarelor și a tronurilor năvala anarchismului religios și politic. Teoreticieni cari, în numele *științei »moderne«*, asemenea sobolilor subsapă, prin scrierile și discursurile lor, temeliile ori cărei religii pozitive, ale ori cărei orîndueli morale și civile, sunt urmați de oamenii francmasoneriei și anarchismului practic: Combes, Ferrer, Canalejas, Nathan ori ceilalți Ravacholi și Luccheni de astăzi. — În numele, dar spre batjocura unui principiu preconizat mai întâiu de religia creștină, *în numele egalității tuturor oamenilor*, năzuește social-democrația atee, să se înstăpânească asupra țărilor și a popoarelor, pentru ca la urmă, averea câștigată prin hărnicia unuia să o treacă, nu în mâinile poporului întreg, ci în mâinile câtorva, a acelor cari știu, prin demagogia lor, să se erigeze în rolurile de conducători ai „tovarășilor...”

Și — ceea ce e mai dureros — acel factor însemnat, aceea putere sufletească, căreia asemenea nu este pe lume astăzi: *presa, gasetăria*, este, în partea ei cea mai mare, cel mai credincios înainte mergător

și conlucrător al acelor puteri pustiitoare, *ea este* carea îndrumă și justifică procedurile cele mai nelegiuite, ea este carea contribuie mai puternic la zăpăcirea, la adurmirea, la orbirea ochilor mulțimii, ca — văzând, să nu vadă, și auzind să nu înțeleagă.

Putem socoti doar cazul destul de proaspet încă: al revoluțiunii din Portugalia. Cel ce numai a resfoit foile mai mari ale lumii — și după ele s'a luat nesfârșitul alaiu de gazetute din provincie — a putut să vadă în ele cea mai splendidă apoteoză a revoluțiunii. Ministrii cari în clipele primejdiei își părăsesc postul lor, soldați cari își frâng juruința față de steagul lor, matrozi cari îndreaptă țevile tunurilor asupra capitalei și reședinței regale, plebe fanatizată, pornită asupra celor nearmați, asupra preoților și călugărilor. Și, *nicăiria*, în aceasta presă, un cuvânt de protest ori de reprobare, un gest de îngrozire în fața omorurilor neîndreptățite, în fața deslănțuirii patimelor omenești, în schimb — o bucurie rău ascunsă pentru înstrăinarea nedreaptă a averii legitim câștigată, pentru derimarea și nimicirea atâtor lăcașuri ale religiei și culturii creștine, o satisfacție satanică pentru vărsarea de atâta sânge creștinesc nevinovat, pe ulițele Lissabonei... Vezi bine, o motivare, o justificare a tuturor acestor fără de legi, nu putea să lipsească, și la ce există gazete — dacă ele nu ar fi descoperit îndată pricina universală a tuturor relelor — nu numai a celor din Portugalia ci a relelor din toată lumea? Clericalismul! *Voila l'ennemi!* „Sugrumarea clericalismului“, așa se motivează deci totul în aceste ziare, motivare ce abia va fi caracterizat-o altcineva mai adevărat, și mai cu spirit totdeauna, ca democratul mare și creștinul sincer Lueger, când a zis: „Das Schlagwort Klerikalismus ist von gescheiterten Leuten erfunden, damit dumme daran glauben“, pe românește: vorba clericalismului a fost scorinită de oameni cumiți, ca să o creadă — prostii!...

Înțelegem noi oare, după toate acestea, *pericolul mare ce îl ascund coloanele acestor foi pentru vieața morală a omenimii de astăzi?*... Repetăm încă odată: e vorba de lupta în potriua religiei și culturii *creștine*. Roadele tăgăduirii lui Hristos se arată nu numai în Barcelona ori în Lissabona. Se arată și în Moabitul Berlinului celui cuit, unde plebea sparge ferestrele bisericii Reformațiunii și salută cu

pietri pe un păstor protestant ce trece din întâmplare pe stradă!! Se arată și în Londra, în ale cărei străde s'a dat, zilele acestea numai, adevărată luptă între poliția ordinii publice și între adepții anarchismului.

* * *

Spre lauda ei fie zis, presa noastră românească mai ales cea scrisă pentru popor și de dincoace de Carpați, se poate zice că peste tot nu e călăuzită de tendințe anticreștine. Dar, oare numai produsele gazetăriei românești intră în casele, mai ales, ale inteligenții noastre? Oare, deodată cu cutare gazetă din capitală, ce o abonăm *fiindcă* informațiile ei sunt mai proaspete, mai vii, mai bogate, oare, tot atunci nu intră ceva din spiritul ei și în spiritul nostru? Oare din calumniile și intervertirile faptelor descrise pe lung și cu toată aparența de adevăr, nu rămâne ceva lipit și de sufletul nostru? Calumniare audacter, semper aliquid haeret e un adagiu, ce nime nu îl cunoaște și înțelege mai bine ca presa „modernă” de astăzi, ce zi de zi își picură otrava omoritoare în sufletul nostru — otravă ce ni-se servește în cel mai dulce și plăcut învăliș! — Oare nu sunt astăzi atâtea apostoli falși, lupi în piele de oaie, cari cearcă să pătrundă în mijlocul și la inima poporului nostru, cu gând să-l abată, să-l desbine de neamul său, sdruncinându-i mai întâiu încrederea în preotul și învățătorul său, în biserica sa?

La de acestea ne-am gândit, în primul rând, când am hotărît să redigiăm »*Cultura Creștină*«. — La năvala necredinții religioase și morale, ce sguđuie stâlpii și amenință cu dărîmare și zidurile cetății poporului nostru românesc.

Și, de aceea, »*Cultura Creștină*« se va sili să fie o oglindă clară a întâmplărilor ce ating religia și cultura creștină, un raportor fidel care, prin infor-

mații autentice, să pună în adevărata lor lumină năzuințele de distrugere ale feliuritelor puteri dușmane credinței creștine. Și, de aceea, apelăm și în acest loc, *la presa noastră*, în al cărei interes nu poate fi lupta în potriua bisericii și a creștinismului peste tot, ca să fie băgătoare de seamă, căci pericolul e poate mult mai mare, și mai aproape, de cum s'ar putea crede. Cuvintele de foc ale scripturii din vremea prorocului Daniil pot fi, azi-mâne, actuale, și pentru viața poporului nostru.

* * *

În rândul al doilea, noi, profesorii de teologie ai unui seminar românesc unit cu Roma, convinși despre rolul ce l-a avut în trecut, în mijlocul poporului românesc unirea dogmatică cu biserica Romei, în cadrele așezămintelor disciplinare ale răsăritului — unire, carea și-a lăsat pecetea sa pe întreaga dezvoltare culturală și politică a neamului românesc — am fi necredincioși nouă înșine, convingerilor noastre celor mai sfinte, dacă nu am stăruî, cu totdeadinsul, asupra chemării bisericii unite, dacă nu am apăra-o, atunci când credința și învățăturile ei ar fi atăcate, atunci când istoria ei ar fi tendențios falsificată, atunci când năzuințele și bunele ei gânduri ar fi restălmăcite și așezămintele ei nu ar fi socotite după adevăr și vrednicie.

De aceea, noi *nu vom face politică*, dar ne vom ridica glasul atunci când politica va încercă, cu gând dușman poporului nostru, să pătrundă între zidurile bisericii noastre. — De aceea *nu vom face nici confesionalism*, în înțelesul ordinar al cuvântului: târguială de suflete pe motive de căpătuială materială. „Mergând, *învățați* toate popoarele“, așa a fost zis *Mântuitorul* către *apostolii* săi!

* * *

Cu aceste intenții venim la voi, iubiți cetitori cerând sprijinul și ajutorul vostru.

La voi, cei mai chemați a fi povățuitorii și luminătorii nemijlociți ai poporului nostru, la aceia cărora, în urma destinelor neamului nostru, e a li-se mulțăm și până acuma conservarea sufletului românesc creștin: *la preoții noștri*. Vouă, frați preoți, „Cultura Creștină“ vreă să vă fie un îndrumător al pașilor voștri. Cunoștințele voastre vrem să le înmulțim, cercul vostru de gândire și orientare să-l lărgim, îndrăsneala și zelul vostru să-l ațităm și nutrim, credința voastră să o arătăm stând în armonie cu progresele științei de astăzi, îndoielile voastre să le delăturăm cu priceperea și sfatul nostru și al altora.

Ne adresăm și vouă, *intelenți români* — cu gândul de a vă arăta, că adevărata cultură este cea creștină, că religia și cestiunile religioase nu au încetat a fi preocuparea cea mai de frunte a sufletului omenesc. Credem că elementului așa numit laic trebuie să i-se recunoască locul, ce i-se cade astăzi, în complexul muncii culturale moderne, dar avem convingerea că adevărata filosofie a vieții omenești, resolvirea adevărată și deplină a problemelor mari sufletesti, i-o îmbie *ori cărui om numai credința și cultura creștină*. — Iar în cadrul așezământului care e depositariul credinței, și e orânduit pentru povățuirea tuturor oamenilor spre ajungerea deplină a scopului lor ultim, *în cadrul bisericii*, noi credem iarăș, că deopotrivă au *datorință, ca și drepturi*, atât cei ce sunt laicii, cât și preoții și, „Cultura Creștină“, va stărui și asupra acestor drepturi și datorințe, *car nu sunt pe o formă, în afară*, dar îndatoresc, *obligă pe o formă*, înaintea lui Dzeu — atât pe unii, cât și pe ceialalți.

Cu aceasta profesiune a credințelor noastre, la cari adaugem hotărîrea desăvârșitei ascultări sub magisteriul bisericii — punem în mâinile cetitorilor întâiul număr al „Culturii Creștine“. Atârnă și dela ei, de acum înainte, ca revista noastră să trăiască și să progreseze.

Blaj, în 1/14 Ian. 1911.

Comitetul de redacție.

Importanța lecturii.

(Scrisoare)

Scumpul meu prietin, comunitatea de sânge și limbă; identitatea scopului, ce avem, a planului de lucrare și a mijloacelor, ce ne stau la îndemână; aceeaș demnitate, ce avem în biserică: demnitatea de preot, ce — propovăduim cu graiul și credem cu inima — e cea mai sublimă, pe lângă care ori ce oficiu și orice distincțiune dispar, — aceleași sentimente, ce ne încălzesc inima și convingerea, că ale noastre turme cuvântătoare pe o formă au suferit sete, foame, osteneală, dispreț, calumni și goane, și pe o formă sunt avizate la sprijinul, la lucrarea și conducerea noastră în scopul creării unui prezinte cu mai multe mângăieri și a unui viitor cu mai multă fericire: toate acestea, laolaltă, au unit inimile noastre și le-a închegat în prietinia aceea sinceră, despre care înțeleptul Sirah (cfr. 6, 14, 16.) zice, că-i *comoară, acoperemânt tare și leacul vieții*. E drept, că diferența de etate, ce-i între noi, e însemnată. Dar e adevăr și aceea, că diferența aceasta de vârstă nu ne-a conturbat în trecut și — am sperare în Domnul — nu ne va conturbă prietinia nici în viitor. *Datorințele* noastre fac, să se egaleze și impace diferențele psihice și fizice, ce le produce etatea. Tu ești tinăr, ai însă datorința de a fi tot așa de înțelept ca unul bătrân; eu sunt bătrân, de acum înainte, dar am datorința grea de a fi tot așa de zelos ca unul tinăr. Aceasta o cerc marele interes al turmelor cuvântătoare, ce le păstorum, independent. Preotul tinăr ca și cel bătrân trebuie să fie omul poporului și omul lui Dumnezeu. Pe popor să-l iubiască, să-l învețe, lumineze cu zel neadurmit, să-l îndrepte cu prudență, să se roage pentru el cu evlavie, ca fiecare individ să-și poată traduce în faptă însemnatele îndatoriri, ce le-a luat în s. Botez.

Ce nobilă menire a fi părinte al poporului, părinte și vrednic și capabil și și mulțumit cu starea ta, prezinte-se aceea ori cât de umilă! Aceasta e o problemă foarte grea. E greu ca în întreagă viața ta să fi cu băgare de seamă la fiecare vorbă, ce o spui și la fiecare faptă, ce o săvârșești, ca nu cumva să te faci sminteală cuiva. E greu a fi pururea gata a învăța și cu bunăvoință și cu pricepere; — să fi totdeauna și în tot locul sfătuitor cuminte al poporului și slujitor credincios alui Dumnezeu, gândindu-te mai mult la datoriile statului tău, decât la drepturile tale, ce de multeori sunt știrbite, ori chiar nebăgate în seamă. Greu este, ca în orice împrejurări să ai convingerea, că nimic nu-i iertat să-ți nimicească hotărîrea, ce ai luat-o, de a trăi și a muri în mijlocul poporului, servind tuturor, fără să te dejosești, fără de a-ți pierde pe vreo clipă acele sentimente și virtuți, ce storc încrederea și stima celor de bună credință. Toate acestea sunt grele. Oamenilor chiar imposibile, dar nu și darului dumnezeesc.

Sublimei noastre chemări vom putea corăspunde numai cu o viață internă, bună; cu o viață sufletească curată: dacă ne jertfim; și nu jertfim numai, dacă în biserică, acasă, în mijlocul lucrului și al distracțiunilor servim cu zel și statornicie lui Dumnezeu și deaproapelui, dovedind, în tot timpul și pretutindeni moravuri curate, fine, severe dar fără duritie; dacă ziua și noaptea cugetăm în legea Domnului și ce cetim din s. Scriptură și din cărțile bisericii credem, ce credem, învățăm, ce învățăm, aplicăm întâiu și mai întâiu la viața noastră. În felul acesta ne facem exemple reali, modele vii de dreptate, de cinste, hărnicie și cruțare înaintea poporului, a cărui inimă deșartă și pustie o poate face roditoare numai căldura și lumina, ce împrăștie viața aceluia preot, carele și face și învață binele.

Vieța sufletească trebuie dorită. Fără dorința sinceră după perfecțiune, fără setea de a cunoaște, a înțelege, a judecă, a raționă, apoi a se decide pentru bine și a face binele, — vom stă departe chiar și de minimul împlinirii datoriilor noastre. Un școlar nu se ocupă serios și statornic cu studiul, dacă n'are dorința de a învăța. Uu ziler nu va lucră stăruitor și nu va cruță rațional, dacă nu va aveă dorința serioasă de a se smulge din brațele mizeriei. Așa se întâmplă cu toate. Tot așa se face și cu viața sufletească. Fără dorința ferbinte de a ne scăpa de păcate și de a trăi în o atmosferă mai de om, mai de creștin și mai de preot — nu vom întreprinde nicicând lucrările

corespunzătoare pentru întruparea acestui ideal. Nu ne vom sili să fim conduși de curat gând în toate lucrările noastre, să ne reculegem sufletește, să ne abnegăm, să strălucim cu pilda bună a vieții și să ne rugăm cu neîncredere în noi, cu încredere în Dumnezeu, cu umilință și statornicie. Iar mânați de dorul după perfecțiune, înaintăm zilnic, întărindu-ne sufletește și îmbogățindu-ne cu virtuți în lupta inevitabilă cu multele nevoi ale vieții.

Iubite prietene, așa că mijloacele desăvârșirii sufletești pentru un preot sunt: dorința ferbinte după ea, rugăciunea, meditația, lucrul, mărturisirea și cuminecarea deasă, conversarea cu oameni buni și lectura? Intenționat am înșirat lectura în locul acesta, ultim, fiindcă sunt foarte mulți buni și fără să știe cetii. Pentru un cunoscător al cetitului însă și mai ales pentru un preot, mijlocul acesta de perfecționare morală e foarte prețios și aproape necesar. Vei înțelege deci pentru ce îți scriu chiar în numărul prim al acestei reviste despre însemnătatea lecturii, fără pretenția de a-ți descoperi ceva nou.

Ști tu bine, că lectura în toate timpurile a fost socotită de potrivit și prețios mijloc pentru dezvoltarea fantaziei, pentru conceperea și îmbogățirea ideilor și formarea judecăților: pentru înmulțirea cunoștințelor, cum și pentru a îndemna și determina inima, să se abată dela rău și să facă binele. Prin lectură bună „știința celui înțelept se va înmulți ca un potop și sufletul lui ca un izvor de vieată» (Inț. Sirah 21, 14.). Lectura, vorba scrisă, ne împrăștie multe îndoieli, ne luminează, ne întărește și înveselește ca vorbele cuminiți a uuui prietin înțelept și bun. Lectura smulge din sufletul nostru buruiana, multe dorințe și cugete rele și alungă multe ispite primejdioase. Ea ne leagă cu sufletele mari și alese, cari au căutat și aflat adevărul și ne invită, să pășim pe a lor urmă. Din motivele acestea ne zice S. Scriptură: »Nu trece cu vederea vorbele înțelepților, ci în pildele lor petreci, că dela ei vei învăța învățătura. Nu trece vorba celor bătrâni, că și ei au învățat dela părinții lor. Că dela ei vei învăța înțelegere și în vreme de lipsă a da răspuns» (Ibid. 8, 9—12.); »La cuvintele înțelepților apropie urechia ta și așază inima ta, ca să cunoști, că bune sunt» (Pilde 22, 17.), fiindcă »unde nu este știința sufletului, acolo nu este binele». (Ibid. 19). 2.) Nu este nici un sfânt Părinte, care să nu recomande cu toată căldura lectura sfintei Scripturi și a cărților bune. »Cetirea sfintei Scripturi, ca și când ar deschide o oglindă înaintea ochilor nostri...

acolo vedem, ce e frumos și urît în noi; acolo observăm progresul, ce l-am făcut și binele ce lipsește încă în noi“, scrie s. Gregoriu (Mor. I. 2. c. 1). Lectura a redat pe mulți bisericii, neamului și familiei. Un clasic exemplu e s. Augustin. El petrece mulți ani în fărâdelegi și studiarea multor direcțiuni filozofice, contrare principiilor evanghelice și cetirea din s. Scriptură (Rom. 13, 12. și urm.) îl redă lui Dumnezeu, bisericii și mamei sale.

Marea însemnătate a lecturii o înțelegem deosebit atunci când n'avem lângă noi un îndrumător cuminte, când simțim un gol în inima noastră și când lumea ne părăsește. Atunci o carte bună ne mângâie, însuflețește și înveselește, ne alungă urîtul și ajută să trecem cu bine printre multele ispite, ce ni-le oferă lumea, carnea și diavolul, fiindcă „*ochiul văzând bune, veselește inima și vestea cea bună îngrașe oasele; cel ce ascultă muștrările vieții petrece între cei înțelepți*“. (Pilde 16, 2.)

Iubite prietino, am făcut prea lungă introducere. În meritul lucrului, despre ce am voit să-ți scriu, abia am intrat și trebuie să întrerup pe lângă făgăduința de a continua în altă scrisoare. Până atunci te salut cu drag și te rog, să ceri și tu ajutorul lui Dumnezeu peste întreprinderea aceasta, fiindcă fără de acela nu putem nimic, ceea ce frumos desvoaltă Toma a Kempis (III. 2. 2.), scriind: „Cuvinte pot zice, dar spirit nu pot da. Frumos grăesc, dar tăcând tu, inima nu o aprind . . . . . Invață litere,“ dar tu descoperi înțelesul. Vestesc misterii, dar înțelegerea celor însemnate tu o areți.. Arată calea, dar tu întărești spre a putea umbla pe ea. Ei lucră numai din afară, tu instruezi și luminezi inimile. Ei udă, dar tu dai fecunditatea. Ei strigă cu cuvântul, dar tu dai auzului înțelegere“.

An nou cu bine!

prietinul tău devotat:
Senior.

Limba cărților bisericești.

Rând pe rând, de sub teascurile tiparului, în noue edițiuni iese cărțile bisericești. Înainte cu câțiva ani au apărut Evanghelia, Liturghierul, Psaltirea; acum se pregătește Apostolerul și Mineiul prescurtat, și după cum se spune, în curând nu se vor mai găsi la librărie Orologere și Evanghelii. Să nu mai vorbim de Sfânta Scriptură, carea ne lipsește de o mulțime de ani, se pregătește să apară de 25 de ani, și bun e Domnul, dar noi cei vii — nu vom întrece pe cei adormiți.

Se pregătesc și apar cu zor edițiuni nouă din toate cărțile bisericești, suntem, cum am zice, în toiul edițiunilor nouă ale acestor cărți, cari de 350 de ani, de când au început a se arăta în haina „proastă“ dar noue atât de scumpă a limbei românești, au fost cele mai scumpe odoară ale acestui neam. Au fost odoarele întregului neam românesc. În baza poruncii, ce a dat-o Domnul Hristos sfinților Apostoli: „mergând învățați toate neamurile“ (Mat. 28, 19.), dreptul de a statorî formele liturgice și de a publică cărțile bisericești, cari — în biserica românească — sunt nu numai o parte a cultului divin, dar și o preafrumoasă, să spunem chiar cea mai frumoasă învățătură creștinească, doar pe paginile lor sunt scrise pe înțelesul tuturor, părțile, ce le are mai frumoase Scriptura și scrierile sfinților Părinți, acest drept de a publică cărțile bisericești, revine bisericii învățătoare, în special episcopilor, între marginile canoanelor hotărâte pe vremuri. Ca și alte drepturi, ce sunt în strânsă legătură cu cârmuirea bisericii, cei ce sunt puși de Spiritul Sfânt să cârmuiască biserica lui Hristos, au și acest *κείρον ἔργον*, slujbă dată spre binele sufletesc al obștii, încredințate păstoririi lor.

Cărțile rituale din biserica românească au o însușire particulară, ce lipsește cu desăvârșire la cărțile rituale ale altor popoară. Anumite tendințe, pornite nu din îndemnul, ca noi să înțelegem credința ce o aveam, ori ca să ne întărească încrederea în autoritățile noastre bisericești, (înțeleg aici numai Ardealul, unde găsim cele mai vechi cărți rituale, tipărite în limba românească), au făcut un lucru bun, tipărind în românește, pe înțelesul, tuturor, cărțile bisericești. Luptele de veacuri și hărțuelile cu popoarele din patrie ori vecine au împedecat mult progresul acestui neam, care afară de Dumnezeu n'a avut alți prietini, și astfel Românii n'au avut răgaz să stea de artă și de literatură, așa că, nu din vina noastră, ne lipsește o literatură veche, cu care se pot mândri alte popoară.

Cea dintâiu literatură românească sunt cărțile bisericești, făcute de străini cu scopul să ne subjuge unor credinți străine de sufletul nostru. Propaganda husită și luterană și-a pus ochii pe blajinul popor românesc, vrând să reformeze biserica Românilor, punând pe popi să citească înaintea credincioșilor catehismul luteran din 1544 (N. Iorga, Istoria literaturii religioase a Românilor până la 1688. București 1904. pag. 69 urm.), și să se folosească de cărți bisericești, edate cu banii altora, cari cărți le îmbiau episcopilor și preoților bisericii românești Unguri și Sași, rugându-i să nu le respingă, ci să le citească (acoloși

pag. 71 urm.). Cei ce au tradus cărțile, au fost conștii de însemnătatea momentului, că și limba românească se ridică la rangul unei limbi sfinte, și au făcut traduceri cât au putut de bine, lăsându-ne astfel moștenire o adevărată comoară, carea o adună astăzi Academia Română întocmai cum adună albinele atomii de miere din mulțimea de flori. Și nu numai noi preoții, moștenitorii de drept ai numelui și moșiei acelor preoți vrednici, cari s'au ostenit mult pentru a redă întregului neam românesc cărțile sfinte, dar și tot neamul nostru e mândru de opera săvârșită de acești înaintemergători ai literaturii și culturii române, și cu aceeași mândrie cetim în istoriile de literatură, la locul cel mai de cinste, studii despre vechile cărți bisericești. Iată un puternic motiv, ce ne îndeamnă să ne ocupăm mai de aproape de aceste cărți.

Dar sunt și alte motive, ce ne îndeamnă cu mare tărie, să ne ocupăm de acest lucru. Ceeace s'a spus despre cărțile bisericești tipărite, în toate părțile locuite de Români, până la mijlocul secolului al XIX, nu se mai spune despre cărțile tipărite astăzi. Despre cărțile tipărite mai înainte avem studii multe și frumoase, ele ocupă multe pagini ale istoriei literaturii, pline de laudă la adresa acelor preoți, fără multă carte, dar silitori, cari le-au tradus. Despre cele tipărite astăzi ori cât am căută, laude nu mai găsim, ci de se găsește undeva vre-o pomenire despre ele, se arată aproape numai greșelile, cu cari sunt tipărite. „Oricine ia în mână o carte tipărită cu treizeci sau patruzeci de ani în urmă, și o pune alături cu una tipărită în zilele noastre, rămâne uimit de prefacerea radicală, ce a suferit limba noastră într'un timp atât de scurt“ (S. G. Vârgolici, Reforma limbei bisericești. Convorbiri literare Anul X. Nr. 11. pag. 433). „Retipăritorii, necontrolați de opinia publică, au rătăcit și au alunecat în ce privește limba, așa de rău, încât într'adevăr rămâi mahnit și indignat de ‚refacerile‘ și ‚îndreptările‘, mai tot totdeauna smintite, ale vechilor texte“ (G. Coșbuc, Cărțile bisericești. Vjeața Literară, Anul I. Nrul 16. pag. 1 urm.). „În privința aceasta am ajuns la o stare de nesuferit, din carea trebuie să ieșim cât mai curând“ (Dr. A. Bunea, Mișcarea literară-religioasă la Români din Ardeal și Țara Ungurească în 1907. Convorbiri literare, Anul XLII. Nr. I. pag. 122.).

Schimbarea și starea aceasta de lucruri a pus pe gânduri pe mulți oameni de bine. Titu Maiorescu, Gheorghe Coșbuc, Dr. Alexandru Grama, Dr. Augustin Bunea, Nicolae Iorga, Dr. Ioan Bianu. S. G. Vârgolici și alții au ținut să-și spună cuvântul.

Căci nu e vorba numai despre un cuvânt ori altul, ci am ajuns până acolo, de nu mai știm, oare în ce limbă au să fie publicate cărțile rituale, în limba poporului, ori în limba cultă? Edițiunile celor 50 de ani din urmă dovedesc până la evidență acest lucru. Să nu ne mirăm deci, dacă oameni de seamă rostesc vorbe aspre despre cărțile mai nouă bisericești.

Recunoaștem, căci cunoaștem de aproape, multele greutăți, ce întâmpină comisiunile încredințate cu revederea cărților rituale, mai ales ale celei din Blaj. Sfântului Ieronim, a cărui vieată și mod de lucrare trebuie să fie pilda tuturor celor ce se ostenesc în acest lucru, i-au trebuit pentru studiul și traducerea în latinește a sfintei Scripturi 15 — putem zice chiar 30 ani — (Cornely, *Introductio historica et critica in U. T. libros sacros, Parisiis 1894. vol. I. pag. 447.*), și totuși traducerea lui — deși chiar Protestanții o recunosc ca cea mai bună între traducerile sfintei Scripturi — nu e desăvârșită, nu e scutită cu totul de erori. Ori vom aduce, ca exemplu, munca îndelungată de 27 ani, ce s'a cerut pentru ediția Vulgatei, publicată mai întâiu sub Sixt V. După hotărârea sinodului dela Trident aveă să se publice o ediție cât mai îndreptată a s. Scripturi, traduse de sf. Ieronim: ut *Vulgata Vetus emendatissima, qualis primam ab ipsius interpretis manu, styloque prodierat quoad ejus fieri potest, restituta imprimatur.* (Const. „Aeternus ille“ alui Sixt V.)

Repet, 27 de ani s'a lucrat la aceea ediție — și astăzi cestiunea sf. Scripturi latinești preocupă din nou cercurile bisericii catolice, și călugării Benedictini au primit încredințarea să facă studiile cuvenite în vederea unei noi ediții, și mai desăvârșite a Vulgatei.

Dorim să contribuim și noi cât de puțin la îndrumarea cărților bisericești în vechia lor cale de glorie. Vom încerca să arătăm, cari au fost cele dintâiu cărți, ce s'au folosit în biserică, și cum s'au adaus pe rând celelalte. Vom arăta, cum s'a introdus în biserică românească limbă vorbită de credincioși. Din cărțile bisericești, cele mai întâiu tipărite în românește, vom scoate învățăturile de lipsă. Toate acestea sunt necesare și vor ținti la limpezirea cestiunii, de ce limbă trebuie să ne folosim la tipărirea cărților bisericești, de ceea, de care se folosesc oamenii din clasa cultă, carea partea cea mai mare din credincioși nu o înțelege, ori de cea înțeleasă de popor? Răspunsul pare a fi foarte natural și hotărât, dar faptele împlinite îl arată altfel.

Cetind prin cărți și prin reviste, dar mai ales vorbind cu oameni de seamă, cu dragoste față de biserică, am dat de unele nedumeriri în privința aceasta. Pentru a depărtă aceste nedumeriri și nehotărârea referitor la limba cărților noastre bisericesti, ca recunoscute de vrednice moștene ale celor bătrâne, vreau să dau prilej la o discuție, carea poate să aducă un folos real bisericii.

Dr. Ioan Bălan.

O interesantă încercare de unire a bisericilor.

Intocmai ca biserica română unită și cea orientală, așa stau față'n față pe harta întregului creștinism, biserica răsăritului și biserica apusană: ca două mari tabere, cari au acelaș scop și cari spre atingerea acestui scop comun, se folosesc aproape de aceleași mijloace. Tocmai de aceea unirea acestor două tabere creștine a ispitit așa de mult pe fruntașii ambelor biserici, dar mai ales pe conducătorii bisericii romane, încât dela desbinare încoace toate veacurile își au literatura, și istoria proprie a încercărilor de unire.

Și de bună samă, că în timpurile noastre, când creștinismul, din partea liberalilor și a francmasonilor atei și libercegetători, este atăcat cu atâta înverșunare, nimic nu ne-ar putea îmbucură mai mult, ca unirea acestor două biserici! Nici cum nu s'ar putea blama mai temeinic toți dușmanii religiei dumnezeiești a creștinismului, decât prin înfăptuirea gândului măreț al atâtor veacuri!

În serviciul acestei cauze sfinte s'a pus și noua revistă din Grotta Ferrata: *Roma e l'Oriente*. În numărul prim de pe noiembrie 1910, al acestei reviste, care, foarte potrivit scopului ce urmărește, a ținut că trebuie să deschidă coloanele sale pentru articolele reprezentanților părerilor de ambele părți, a apărut și un articol al principelui *Max de Saxonia*, profesorul de universitate din Freiburg.

Articolul a făcut senzație. Principele Max adeca, care și-a câștigat merite incontestabile, și un renume chiar în jurul chestiilor bisericii răsăritene, de care se ocupă cu predilecție, — în articolul său: *»Pensées, sur la question de l'union des Églises* (= cugetări despre chestia unirii bisericilor) a atăcat foarte simțitor și necruțător sistemul urmat de biserica Romei în chestia unirii. Principele Max condus de dorul acela ferbinte după unire, care

respiră din toate șirele sale, a crezut că el, care vorbiă în numele bisericii apusene căreia aparține, trebuie să înlesnească unirea bisericilor prin aceea, că însuși adoptează întru toate părerile reprezentanților bisericii răsăritene. Nu aceea a făcut deci senzația, că ideile profesate de principele Max au putut să apară într'o revistă catolică, ci faptul, că acele idei erau susținute de un reprezentant al bisericii apusene.

În urma acestui fapt, care a fost în stare să țină în agitare săptămâni de-a rândul întreagă presa liberală și jidovită, abatele bazilitanilor din Grotta Ferrata, Arsenio Pellegrini, a publicat o declarație în care spune, că redacția revistei nu s'a solidarizat nici pe un moment cu articolul profesorului Max, și că deja înainte de apariția primului număr s'a ocupat de răspunsul și critica, ce aveă să i-se facă în numărul al doilea, ceea ce s'a și făcut.

Protestările frunțașilor bisericii apusene împotriva articolului se urmau într'una, așa că în urmă și cercurile vaticane au trebuit să-și arate nemulțămirea pe față. Urmarea a fost, că principele Max și-a recunoscut greșala, și s'a supus îndrumării preafinalte de-a nu mai publică nimic privitor la unirea bisericilor, fără de a-și supune lucrarea, previe, cenzurei congregațiunilor romane.

Această supunere a principelui Max, a membrului casei domnitoare din Saxonia, care din partea foilor liberale e prezentată în lumina ațițătoare al unui al doilea drum la Canossa, ne învederează pe deplin, că Max ceea ce a scris, a scris-o în buna credință, că folosește bisericii creștine.

Cu toate că deci, prin supunerea laudabilă a autorului »cugetărilor« afacerea personală s'a încheiat, Papa Piu X. totuși a aflat de bine să publice o enciclică specială, adresată arhiepiscopilor și delegaților papali din Orient, în care să lămurească și totodată să deie răspunsul cuvenit în chestia unirei bisericilor.

Cum această enciclică »*Ex quo*« cuprinde și un bun resumat al întregului articol senzațional, credem că facem cel mai bun lucru, să resumăm ideile cuprinse într'insa.

Înainte de toate s. Părinte face istoricul scurt al încercărilor, pornite din partea scaunului apostolic, pentru unirea bisericii răsăritene cu cea apusană. Mărturisește apoi, că nici el însuși n'are dorință mai ferbinte, ca și aceea, de-a vedea sosită odată ziua, când zidul, care așa de demult ține desbinate cele două părți ale bisericii creștine, să se surpe din temelii, și ca, în unitatea credinței și a dragostei, pentru ambele, să înflorească pacea dorită, ajungând să fie o turmă și un păstor.

Trece apoi la articolul principelui Max (pe care însă nu-l numește), despre care zice, că l-a umplut de mare durere. »Căci articolul — așa

urmează s. Părinte — așa e de plin de greșeli nu numai de natură teologică, ci și de natură istorică, încât pe puține pagini abia puteau fi îngrămădite mai multe. Căci într'nsul nu mai puțin cutezat, ca greșit, se dă întâietate părerei, că dogma purcederii Spiritului Sfânt și dela Fiul cu greu se poate scoate din cuvintele sfintei Scripturi, ori din credința vechilor Părinți. Așisderea foarte neprecuat, se trage la indoială și aceea, că sfințele dogme despre purgator și concepțiunea immaculată a Preacuratei Vergure Maria, ar fi fost recunoscute din partea bărbaților sfinți ai veacurilor de mai înainte. Unde se vorbește apoi despre constituția bisericii, se reînoește greșala veche, damnată deja de antecesorul nostru Inocențiu X., prin care se susține, că s. apostol Pavel, e de-a se socoti ca un frate întru toate egal sfântului Petru; tot așa de greșit se susține și părerea, că biserica catolică în primele veacuri n'a fost stăpânia unuia singur, adecă o monarhie, ori altfel, că: primatul papal nu se razimă pe dovezi incontestabile. Dar nici chiar învățătura catolică despre preasfânta taină a euharistiei nu e lăsată în acest loc întregă, de vremece se susține hotărât, că poți avea părerea, cumcă cuvintele de consacrare la Greci rămân fără efect, dacă nu s'a rōstit deja și rugăciunea, numită »epicleză«, cu toate că se știe peste tot, că biserica nu-i îndreptătită să facă inovații cu privire la esența s. taine; așisderea nu stă nici aceea, că s. mir administrat din partea unui preot ar fi valid.*

Aceste sunt greșelile *teologice* ale principelui Max, cari — cum zice s. Părinte — pe dreptul au scandalizat toți cetitorii articolului. Toț așa de concis resună apoi s. Părinte greșelile *istorice* ale profesorului din Freiburg.

Contra istoriei păcătuște adecă principele Max, când energia Papei Nicolae I. în cauza lui Foțiu o atribue superbiei și vanității sale personale, iar zelul lui Leo IX., a coetanului lui Cerulariu, îl clasifica de un exces de crudelitate: susținând, că acești doi papi sunt în cea mai mare măsură vinovați de desbinarea bisericii. Tot din punct de vedere istoric greșește și când susține, că expedițiile pii, cari sunt cruciatele, au fost pornite din pofta de stăpânire a bisericii romane, și nu pentru recăstigarea locurilor sfinte. Mai susține apoi, că Grecii în conciliul Florentin au fost siliți, să iscălească actul de unire, și că la primirea purcederii Spiritului Sfânt și dela Fiul, au fost înduplecați prin documente false. Ba, principele Max, merge până acolo, că se îndoeste și despre aceea, cumcă conciliile universale, celebrate după desbinarea bisericilor, într'adevăr ar fi ecumenice. Și de aceea pășește cu propunerea că pentru viitor ambele biserici aceea să considere ca bază de drept, ce au avut comun înainte de veacul IX, iar restul să fie trecut cu vederea ca un ce mai neînsemnat, ori chiar greșit.

S. Părinte termină apoi enciclica, îndemnând pe cei, cărora se adresează să întărească creștinii, pe cari îi păstoresc, în învățătura revelată, neprimind alta, nici chiar dacă un inger din cer le-ar vesti-o. (Gal. 1, 8.) »Toți să fie convinși — așa urmează s. Părinte — că la opera aceasta (a unirei) se lucrează cu totul zădarnic, dacă nu se păstrează înainte de toate credința catolică adevărată și curată, așa cum se găsește ea în s. Scriptură, și cum s'a păstrat și sfințit prin trădania sfinților Părinți, consimțământul bisericii, prin conciliile ecumenice, și decretetele papale. Toți aceia, cari ostenesec deci întru promovarea cauzei unirei, să muncească înainte«.

Acest împede și hotărit cuvânt al s. Părinte, ne poate servi ca o dovadă mai mult pentru aceea, cât de mult dorește și dânsul ca starea aceasta în care ne găsim, cât mai îngrabă să se sfârșească, deoarece ea, cum se exprimă el însuși, tot în această enciclică, »bisericii apusene îi servește spre jale, iar celei resăritene spre pagubă«.

Nu suntem naivi, să credem, că unirea bisericilor fie în întregime, fie și numai în sinul bisericii române s'ar putea face în pripă, credem însă că numai *încercările de unire*, și nu și pornirile menite să zădărnicească aceste încercări: sânt în spiritul creștinismului. Iar falșurile de orice natură ar fi, de bună samă că zădărnicesc această unire.

Dr. Alexandru Rusu.

Tolstoi.

Din prilejul morții scriitorului rusesc Lew Mikolaiewicz conte Tolstoi, presa europeană s'a preocupat foarte mult de persoana, activitatea și înrăurița scrierilor lui. Epitetele: de Socrate rusesc, de Rousseau, de anarhist și nihilist, de apostol, de excentric și naturalist ș. a., de sigur nu ne dau o idee justă despre meritele decedatului. Notițele nostime de prin ziare, aberează în aceeaș măsură dela adevărul real. O cercetare mai conștiincioasă a omului Tolstoi ar fi pentru noi fără de orice folos, dacă am trece cu vederea curiosul, putem zice enigmaticul lui raport față de cultura creștină. S'a scris, și se scriu încă și la noi, multe despre Tolstoi, din scrierile lui câteva sunt traduse și românește. De aceea am crezut că e potrivit a scrie ceva despre acest om, și, în legătură, a ne da seamă nu numai despre felul cum acreditează lumea modernă adevărul, dar și despre felul cum avem noi să'l apărăm. Spre acest scop omitem amănunțele și, din grămada scrierilor lui Tolstoi, vom scoate și fixă oareșcum un tablou doctrinal, religios, etic și social, ajutați în întreprinderea noastră, între altele, cu un studiu literar al Păr. I. Urban S. I. 1), unui cunoscător de aproape al principiilor propagate de autorul decedat. Câteva date biografice ne vor explică în parte geneza și procedeul evolutiv al teoriilor tolstoiane.

* * *

1) Cunoscut unor cetitori ai noștri dela participarea sa la congresul din Welehrad.

Nobila și străvechea familie Tolstoi, pe cât se distinsese încă de pe vremea lui Petru cel Mare în diverse dregătorii publice, pe atât se asemănă celorlalți boieri ruși, prin lipsa oricăror principii morale. Nu-i deci minune, că ultima ei odraslă, coconășul Leon (* 1828) fii crescut în acelaș duh, în lipsa de credință suprafirească și îndrumat la vișuri de înseși rudele sale, căci așa o cereau bunele maniere de atunci. Disprețul ceremoniilor religioase și a fețelor bisericesti eră comun. În gimnaz făcii Tolstoi alătura cu colegii săi descoperirea, că Dumnezeu nu există, iară ca academician își pierdii și ultima scânteie de credință. Ce-i drept, conștiința îl mustră din când în când, dar lumea-și bătea joc de scrupulii copilărești, și la urma urmelor, indivizii elitei din jurul său, nu făceau nici ei — cinci parale. Desgustat de serviciul militar, pentrucă fii trecut la o avansare și nu primise nici crucea decorativă a s. Gheorghe, deși se luptase vitejește, ca căpitan-locotenent la 1855, sub zidurile Sevastopolei, el pleacă la Petersburg și re-începe cariera literară, inaugurând-o cu mai multe opuri de prima valoare. În schimb, capitala Rusiei l-a hărăzit cu toate celea ce fericesc lumea elegantă aristocratică. Zădarnic! Reflexiunile filozofice și autoanalizarea sufletească îl prigoniau fără îndurare și el se întrebă mereu, oare mai există pentru om ceva, înafară de nebunie, prostie și dobitocie? Unde ar putea găsi rezolvirea acestei probleme? Poate în vreo școală filozofică din străinătate! Tolstoi deveni deci discipol și plecă să cutreere Germania, Italia, Belgia, Anglia, Elveția, Franța. Din nenoroc, tocmai la Paris, vederea executării unui criminalist condamnat, îl umple cu oroare și dispreț și mai pronunțat, pentru barbaria civilizațiunii moderne. Iară la vestea despre încetarea din vieață a fratelui său, el ajunge la încheierea, că există numai un singur adevăr necontestat: moartea, trecerea în neființă. Și l-au cuprins fiori de groază! Ce valoare are deci vieață? Strașnică fii această criză pentru Tolstoi, căci nicăiri nu găsiă răspuns: științele pozitive nu tratează asemenea chestiuni, iar cele metafizice, după părerea lui, sunt fără nici un rost. — Tolstoi devine pedagog în școli rurale; întreprinde chiar în mod activ rezolvirea unor chestiuni sociologice și lucrează mult pentru improprietărirea țărănilor. — Dar înzădar! — Spre a-și restabili echilibrul sufletesc, el se descotorosește de toate celea și pleacă în stepele Bascirilor. — Răcorit și împrăpătat sosește apoi în Moscva și, urmând cu mai multă înțelepciune dorul inimii, își alege

tovarășa vieții, pe Sofia, fiica doctorului de medicină A. Bers. Sub a ei blândă călăuzire — ai zice, a unui înger de bună-tate, — se strecoară limpede și senin un period de 15 ani fericiți, geniul său literar ajunge culmea, operele „Răsboiu și Pace“ și „Anna Karenina“ poartă renumele autorului în literatura europeană, slava meritată îi farmecă sufletul. — Zădarnic însă, căci îndoalea, frica de moarte, reflexiunile de odinioară, falimentul vieții de până atunci și alte pățanii îl confundă deodată, și din nou, într'un noian de întunec: vrășmașa ispită de a se sinucide îl sguduiă năprasnic! Nevoile sufletești nu-l slăbiau îmbrățișarea ghețoasă, a filozofiei lui Kant și Schoppenhauer, ce resfoiește, pe cum și egoismul fățarnic din elita camerazilor săi îl duseră cu deasila la desperare amară.

Sermanul artist, temându-se de ispita sinuciderii înlătură din casa sa orice sfoară, nici la vânat nu cutează să mai meargă cu pușca! Privirea-i se îndreaptă asupra poporului — asupra mușicului. El băgă de seamă că oamenii din popor trăesc în liniște, supoartă cu resignare suferințele vieții, nici nu le trece prin cap sinucidere: ei sunt fericiți. Cum se poate una ca asta, se întreabă Tolstoi? Ei au credința! observă sărmanul. Eată cheia, care rezolvă toate problemele filozofice. Și oare eu, geniul, artistul, să cred? doară aș fi smintit la minte! — Dar aceeaș minte-i dictă categoric dilema: sau, sau! Sau te vei rentoarce la credința, de care te-ai lăpădat, sau n'ai ce face pe lume! El se luă de gând. La urma urmelor, el născoci un alt mod de rezolvire: Voiu crede, dar îmi voiu crol credința după felul meu. Adecă: mai bine o împăcare strâmbă, decât o judecată dreaptă.

Gândul și'l-a realizat Tolstoi nu numai pentru sine, dar ca apostol — cum i-se zice — a stăruiț să propage ideile sale și altora. De atunci (1883) curtea lui deveni un focar, un centru pentru cei însetați de știință modernă și pentru cei curioși; iar față cu aceste frumoase ademeniri a intervenit puterea civilă, și a intervenit s. sinod, afurisind pe autorul „Învierii“.

* * *

Analiza conținutului doctrinal din scrierile lui Tolstoi este împresurată de mii dificultăți, deoarece însuș autorul nu și-a „sistemizat“ sistemul său. Cele două scrieri „Ma confession“ și „Ma religion“ — întru cât sunt sincere — ne călăuzesc în haosul ideilor sale; mai ales cea a a doua, care formează un fel de „credo“ tolstoian, menită a-i propaga noua religie.

Recunoscând trebuința credinței, Tolstoi și-a pus între-barea: ce este credința? Dar mândru și fudul până la ultima vibrațiune a nervilor săi, el nu s'a apropiat cu respectul datorit sfântului adevăr. „Credința e tăria vieții“, — „credința echivalează finitul cu infinitul.... adecă vieța mea are oare, care valoare față cu infinitul“¹⁾: iată definițiunea credinței sale. Drept aceea căutând o religie potrivită, tratează de-a valma pe Confuțiu, Budha, Solomon, pe stoici și — evangelia. Studiul teologiei, cu care se mândrește Tolstoi, zicând că „și'l-ar fi însușit bine, întocmai ca un seminarist²⁾“, îl aduce la ciudata conclusiune, că dogmele creștinești sunt fabricații ale unor oameni, spre amăgirea poporului³⁾. Prea Sfânta Treime nu poate fi obiect de credință, pentru că el (Tolstoi) nu pricepe taina: ea nu există. Iar Dumnezeu? El este începutul tuturor; el este terminul deducțiilor umane; el este mintea umană. Însuș omul este un amestec al personalității sale animale cu infinitul.... care se cheamă Dumnezeu⁴⁾. Avem deci o concepțiune panteistică, a lui Spinoza, ori Kant. Aceleași absurdități le consignează Tolstoi vorbind despre religie. — Cu cea mai mare furie lovește Tolstoi Biserica creștină: ei îi imputează toate relele⁵⁾, și deși recunoaște meritul moralei creștinești, cu toate acestea zice, că oamenii nu sunt în stare să o execute⁶⁾. Creștinismul în total nu este adevărat: adevărată este învățătura lui Hristos! În fine nu știi să te indignezi, ori să-ți fie milă de naivitatea lui Tolstoi, când îl auzi zicând: „adevărata înțelegere a învățăturii lui Hristos mi-a fost revelată mie.... după 18 secole!“⁷⁾. Sărmanul, se credeă scoborât cu hârzobul din cer!

Toate speculațiunile lui Tolstoi se învârtesc de altfel, și în mod principal, în jurul eticei sau moralei vieții. Ce folos are vieța pentru om, dacă nu poți fi fericit?... Vieța de apoi e un fantom, un falzificat al doctrinei lui Hristos; moartea nu există, deoarece cu toții vom trăi în memoria epigonilor și raportul nostru, față cu universul este etern. Aceea ce numim „eul nostru“, e o nimica toată, care n'are nici început nici sfârșit șcl. Cu toate acestea principii, Tolstoi mai îndrăznește să impue oamenilor datoria „iubirii“, ce o modifică prin cele 5 porunci ale sale, schimonosite și măimușerite după capitolul V alui Mateiu. Cea mai însemnată pare a fi porunca a IV-a

¹⁾ Ma conf. pag. 148. ²⁾ Critica pag. 5. ³⁾ Ibid. pag. 4. ⁴⁾ Les Evangiles pag. 62. ⁵⁾ Cfr. opul Biserica și statul. Berlin 1891. ⁶⁾ Ma relig. pag. 122. ⁷⁾ Ibid. pag. 54.

de a nu se împotrivi rețelilor! Explicând-o mai de aproape, prorocul modern osândește ordinea politică și bisericească, condamnă dreptul proprietății, condamnă patriotismul, condamnă progresul artelor frumoase și libere, lăsând pe omul-dobitoc în forța inevitabilă a legilor fizice.

În fine: dreptului individual îi corespunde dreptul social. Ordinea prezentă este rea, zice Tolstoi; omenimea trebuie redusă la un traiu natural, nu în orașele cele mari, cuiburile falșului și vițiului, dar „în colonii separate, de agricoli inteligenți“¹⁾; acolo își va găsi lumea viitoarea fericire.

* * *

Mai multe nu vom reproduce, spre a nu obosei atențiunea cetitorului. Din cele alăturate însă reiese învederat, că Tolstoi turbură și distruge toate, din contră foarte puțin, ba, am putea zice, nu reinstaurează nimica. Și de ce distruge oare? În numele științei? Filozofia și teologia în genere, necum cea catolică, îi erau cu desăvârșire necunoscute, terra incognita. A cetl ceva dintr'un manual spulberat alui Macarie nu te face încă seminarist, nici filosof, nici teolog. Ori în numele filantropiei? Machina ortodoxismului rus zăpăcită îl siliă pe Tolstoi să caute alte resurse de vieață, da! Dar nici aceasta nu-i îndreptățește deplin acel radicalism autonom, arbitrar, naiv, dacă nu ipocrit și eruptiv în dorul de a produce senzațiuni, ce-l poartă pentru religiunea creștină în genere. Lui Tolstoi îi lipsește cu totul un fond științific filozofic și teologic; forma de altmintrelea artistică, minunată, nu va întregi nimica unde lipsesc faptele și dovezile. Cei înfruptați cu știința „modernă“ vor preamări operele sale pentru noua formă a unui raționalism excentric, caracterele slabe, scandalizate de sumeția acestui ipercriticism, se vor clătina în credința suprafirească, ce o au dela Dumnezeu. La tot cazul, scrierile lui Tolstoi, cetite cu aviditate pentru forma lor clasică, încă multă vreme vor pricinui daune mari culturii creștinești. — Și de ce oare n'a instaurat nimica? Criticii acuză pe Tolstoi de egoism, sau mai bine zis, de egocentrism. Lui îi mergea bine, iar omenirea voiă să o vază divizată în colonii de agricoli mai inteligenți decât poporul dela țară, dela care totuș a învățat și el ceva la începutul „conversiunii“ (sic!) sale. Noi mai adaugăm, că nimeni nu va fi în stare să înrăurească binele moral nici la sine nici la alții, decât numai cel cu inima smerită și cu

¹⁾ Les evang. pag. 208.

adevărata credință *creștinească* întru Acela, care despre sine a putut zice: Eu sunt Calea, Adevărul și Vieața.

Nu voim să micșorăm meritele personale ale lui Tolstoi. El eră om de omenie, drept, moral, apărătorul celor asupriți și nevoiași, apărătorul libertății, și propovăduia niște idealuri mai sublime decât paralele și cufundarea în materialism. Păcat numai, că o parte a geniului său a rămas părăginită.

* * *

Cât pentru relația lui cu imperiul țarilor, marele literat polon Sienkiewicz zice, că o inteligență ca cea a lui Tolstoi n'a putut răsări decât numai din țarina rusească. Scrierile decedatului, mai ales în ultimii 30 ani, sunt parcă o continuă protestare contra ordinii publice din Rusia. Idealul vieții publice născocit de Tolstoi pare a fi o idilă anarhico — evanghelică! Dar fiindcă Tolstoi a fost și va fi gloria Rusiei, de aceea nu l-a atins barbaria politicianismului muscălesc, care nu rabdă nici o aspirațiune nobilă de regenerare.

*

Cu totul altfel pricepuse August Comte reinstaurarea omenimii sbuciumate în urma mării revoluțiuni franceze.

M. C. Hellon S J.

Episcopul Ioan Țirca și episcopia din Maramurăș.

Două curențe diametral opuse s'au luptat până în anii din urmă în istoriografia bisericii românești. Unii istorici voiau să documenteze cu ori ce preț existența ierarhiei bisericești la Români din timpurile cele mai vechi. Alții cari vedeau lipsa de documente privitor la existența pomenitei ierarhii, tăgăduiau chiar și posibilitatea existenței acelei ierarhii. E greșală, la tot cazul, a face istorie în lipsă de documente, e prea pripit însă și a tăgădul a priori posibilitatea cutărui lucru, înainte de a fi cercat urmele, documentele privitoare la acel lucru. Mai cu seamă în materie de istorie bisericească, sunt atâtea documente lămuritoare prin arhivele comitatelor, mănăstirilor și ale magnaților maghiari! Numai după publicarea aceluia se va face lumină în cauză, și se va putea rosti sentința definitivă. Datorința deci, nu numai a istoricilor, ci a tuturor Românilor de bine, este, să dea în vileag toată slova trecutului, la a cărei

cunoștință a ajuns. Un document, care acum ni-se pare de mică însemnătate, mai târziu poate să folosească foarte mult istoricului care va studia cauzele evenimentelor.

De acestea considerații sunt condus în publicarea documentelor privitoare la activitatea episcopului Ioan Țirca.

* * *

Pușcariu¹⁾ îl idealizează pe Țirca și-l arată ca pe un martir al ortodoxiei. Documentele descoperite de curând îl prezintă însă într'o altă lumină, mai puțin favorabilă.

Ioan Țirca după părerea lui Pușcariu, e născut în Gambuț, comitatul Albei-inferioare, la anul 1660; pe vremea când Atanaz a fost ales de episcop, Țirca eră paroh în Botizhaza și eră și dânsul un aspirant la episcopie. Când Atanaz s'a arătat pe față prieten al unirei, Țirca, protejat de bărbații reformați, cari aveau influență în guvernarea Ardealului, și de nobilul Grigorie Nagyszeghy, rămas credincios religiei greco-orientale, plecă la București și acolo — precum ne spune Atanaz în epistola adresată lui Kolonits, primatului Ungariei — ceru să fie consecrat întru episcop. Pușcariu adauge că Țirca primi consecrarea și luă numele monahal Doziteu în cinstea patriarhului din Ierusalim, Doziteu, care pe vremea aceea sta la București. Documentele noi confirmă opinia lui Pușcariu privitor la consecrarea lui Țirca de episcop, dar numele lui monahal a fost Iov, nu Doziteu. Pușcariu confundă pe Țirca cu un alt episcop din Maramurăș, cu Doziteu Teodorovits. Țirca, după ce se întoarse în Ardeal, se folosi de toate mijloacele ca să ajungă episcop în locul lui Atanaz care primise unirea. Pentru ajungerea scopului acestuia se întovărăși cu reformații, și cu ajutorul acelora se năzuî a'l doborî pe Atanaz. Ca să fie de tot sigur în protejarea bisericii reformate, el însuș se făcû reformat. Atanaz provocă pe Țirca să se prezinte înaintea săborului, și, după ce Țirca n'a urmat porunca, săborul a hotărît arestarea lui Țirca; de fapt fû prins și dus în Alba-Iulia, scapă apoi în urma nebăgării de seamă a slugilor și se refugiează în colegiul calvinist. Încă în Iulie 1700, pe vremea când Țirca eră în prinsoare, Gheorghe Bánffi, Nicolae Bethlen și Ștefan Nalácsi, printr'o scrisoare adresată generalului Rabutin îl acuză, pe Atanaz că a arestat în mod ilegal pe Țirca, care e membru al bisericii reformate și prin aceasta s'a vătămat biserica refor-

¹⁾ Ioan Țirca de Gambutz; extras din Analele Academiei Române; Carol Göbl, 1901.

mată și drepturile ei. Tot atunci guvernul ardelean scrisese și lui Atanaz și-i demandă să-l elibereze pe Țirca. Dupăce Țirca fugi din prinsoare, reformații îl trimiseră în colegiul din Aiud și se năzuiră, să-l instituiască de episcop al tuturor Românilor din Ardeal, nimicind unirea cu Roma și doborându-l pe Atanaz, ori să-l facă barem episcop al Românilor calvinizați. În Aiud Țirca stătù vreme de două săptămâni, de acolo Nicolae Bethlen îl trimise într'o parohie românească „reformată“ din comitatul Inidoarei. Bethlen în autobiografia sa adaugă că Țirca nici acolo n'a putut stà mult timp, ci fù silit să ia lumea'n cap dinaintea persecuțiilor catolicilor ¹⁾. Bethlen n'a putut să știe mai mult despre Țirca cu care nu ne întâlnim numai mai târziu în epoca Rákócziană. Țirca și alții, de pildă pomenitul Gavriil Nagyszeghy se refugiază la Rákóczi ²⁾, care îi primește cu brațe deschise ³⁾. Țirca în toamna anului 1707 cu trupele învingătoare ale lui Rákóczi vine până în Alba-Iulia și ocupă scaunul arhieresc al lui Atanaz, care fugi în Sibiu ⁴⁾.

E verosimil că Țirca, din comitatul Inidoarei, s'a dus în Maramurăș, singurul loc, unde reformații își menținură neștirbită influența, și unde Românii se uniră cu biserica reformată. Când valurile răscoalei Rákócziane pătruseră și în Maramurăș, Țirca intră în tabăra curuților, își câștigă încrederea comandanților și a lui Rákóczi și, poate, tot dânsul e care a făcut să cadă episcopul Stoica și să ajungă în arest în cetatea Hustului. Se pare că episcopul Stoica fù arestat la începutul anului 1705; în acelaș an în Martie congregația comitatenză scrie lui Rákóczi, în interesul episcopului arestat ⁵⁾. De Stoica apoi se face pomenire numai în anul 1711, dupăce Țirca fù condamnat ⁶⁾. E probabil că Țirca fù numit de episcop al Maramurășului îndatăce opintirile Românilor și a comitatului Maramurăș, făcute cu scopul de a elibera din prinsoare pe Stoica, se zădărniră.

Țirca reuși într'o vreme, precum am pomenit, să ocupe și scaunul arhieresc din Alba-Iulia. Dar nu peste mult trebuì să se reîntoarcă în Maramurăș, a trăit o vieață nedemnă de un episcop.

Bethlen accentuează, că Țirca a fost om cu cunoștințe largi, vorbiă mai multe limbi; iar principele Francisc Rákóczi pe Atanaz îl califică de incult și bādăran — la tot cazul ca să

¹⁾ Pușcariu, o. c. p. 6-7; Nilles, Symbolae 220-3. ²⁾ Hurmuzaki, Documente, p. 87, citat la Nilles, p. 338. ³⁾ Nilles, 372. ⁴⁾ Nilles, p. 372.

⁵⁾ Vezi protocolul congregațiilor comitatenze din Maramurăș, X, p. 11
⁶⁾ V. prot. congr. com. Mar., X. 338 p.

apară contrastul între protejatul Casei împărătești și între protejatul său, care eră Țirca — „... ab exordio regiminis nostri — scrie Rákóczi — speciali cura et sollicitudine nostra principali protegere voluerimus orientales in Transilvania existentes ecclesias, quas domus Austriaca, tamquam futurarum malevolarum intentionum suarum offensionis lapidem vel maxime per id deprimere statuerat, quod disciplinam suam ecclesiasticam per rudes et illiteratos administrari curando, eorum ministros publice populorum statuit exponere ludibrio...¹⁾“. Pe baza acestora mulți scriitori, relevând cultura și cunoștințele lui Țirca, îl prezintă cu mult mai superior lui Atanaz.

Dar dacă Țirca ar fi fost neștiutor de carte, incult, aceasta i-ar fi fost cea mai mică greșală. El însă a avut nu greșele mărunte, ci păcate mari; magistratul comitatens le taxează de enormități, le înșiră: 1. a oprit comune întregi dela cercetarea sfintei biserică, ca apoi pentru bani să revoace mai târziu opreliștea, 2. în mod ilegal a despărțit soți de căsătorie, 3. a stors bani cu forța dela preoți și dela comunități bisericesti, 4. preoților bigami le-a interzis să îndeplinească funcții divine, pentru bani apoi iarăș i-a restituit în slujbă, 5. a ridicat acuze false la principe în contra magistratului comitatenz, 6. pe nobili și pe preoți i-a tratat dur, i-a înjurat, 7. a bătut nobili și preoți, i-a arestat, încătușat și a vărsat chiar sânge, 8. a călcat mănăstiri, 9. a fost desfrânat, adulter, 10. a scris epistolă falsă în numele săborului și a celor patru protopopi²⁾.

Dacă numai a zecea parte din acuze s'ar fi adevărit, și în cazul acela am putea afirma, că în săborul ținut în Alba-Iulia la 1707 cu drept cuvânt l-au numit protopopii adunați la acel săbor: „Scelestissimus impostor mitra indignus“³⁾. Dar procurorul Udvarhelyi Csengeri a dovedit de adevărate toate acuzele.

Țirca a „reformat“ biserica din Maramurăș. Preoții pe vremea lui primesc numele „păstor“ și „predicator“. Acești „păstori“ sunt inculți și nu se îngrijesc de viața sufletească a credincioșilor. Nu împărtășesc sfintele taine numai rar de tot, de spoveduit îi spoveduesc numai pe cei bătrâni și muribunzi, fetelor nu li se dă voie să asculte liturgia, despart soți de căsătorie, dacă aceia se urăsc reciproc⁴⁾.

Episcopul acestor „păstori“, Iov Țirca face și mai mult. Nimicește căsătoriile după bunul său plac. Oprește sate întregi

¹⁾ Nilles, p. 374; pe urma lui, Thaly: Archivum Rákóczianum, t. 2. p. 207—10. (Budapest, 1873). ²⁾ Prot. congr. com. Mar., X. pp. 294—7

³⁾ Nilles, p. 372—3. ⁴⁾ Idem, p. 389.

dela ascultarea liturghiei. De îmblânzit numai cu bani se poate îmblânzi. Biserica reformată permite preoților ei a doua căsătorie, și Țirca dă voie să se căsătorească a doua oară, dar numai acelor preoți, cari îi plătesc. Bate, și varsă sângele preoților și a nobililor. În mănăstiri aranjează orgii. Dacă vrea, calcă și jăfuește mănăstiri. Nu se înspăimântă nici chiar de acuzări false și de falsificări de document. Magistratul comitatenz l-a suferit multă vreme, chiar fiindcă Țirca avea încrederea principelui. Când însă în 1709 cu cutezanța sa ajunsese până acolo, încât îi acuză la principe chiar și pe slujbașii comitatului, trebuiri să se răfuiască cu acel om, pe care complicele său „păstorul“ din Nămești, Popa alias Ștefan Oros l-a caracterizat cu cuvintele: „Ugyanis olyan ember, hogy az, akit inteniójbán vagy elméjében bevött, azt omnibus motis, in effectum dedukálni igyekezett“¹⁾.

Magistratul comitatenz în 12 Septembrie 1709 orânduiește investigarea cauzei, la pertractarea aceleia însă a ajuns rândul abea în 5 și în 6 Februarie 1710. Nici în ziua dintâiu nici într'a doua nu s'a prezentat inculpatul. Deci se hotărăște arestarea lui Țirca.

Pertractarea cauzei lui Popa alias Ștefan Oros confirmă adevărătatea acuzelor ridicate contra lui Țirca. Subprefectul în acuză spune, că Popa a fost complicele și sfătuitoarea episcopului la toate fărădelegile lui, și mai cu samă la jăfuirea mănăstirii din Uglea; a avut parte și în acuzarea falsă, fiindcă el a dus epistola falsă, scrisă în numele săborului și al protopopilor. Inculpatul se prezintă abia a doua zi de pertractare. Își recunoaște greșala, se năzuește a se desvinovăți, zice, că asupra episcopului n'a putut să influențeze, episcopul toate le-a făcut de capul său, deci el să dea samă de faptele sale. E judecat la pedeapsă de 400 de floreni.

Fasionarea lui Popa, fuga lui Țirca, toate dovedesc, că în adevăr a făcut multe enormități, fărădelegi și păcate.

Țirca, care fugi de pedeapsă, nu putu fi de față la anul 1711 la săborul antiunionist din Alba-Iulia, cu atât mai puțin a putut fi în Maramurăș după 1710.

Precum vedem, documentele cari le public aici²⁾ ne dau multe deslușiri atât cu privire la rolul lui Țirca în Maramurăș, cât și cu privire la caracterul, sufletul lui. Numai așa, ne putem explica faptele lui, cari purced din un suflet îngâmfat, dominat de senzualitate, poftă de avere și de rang.

Dr. Alexandru Cziplé.

¹⁾ Prot. congr. com. Mar. 297. ²⁾ Vor urmă în numărul viitor. N. R.

Prigoniri vechi și noue.

Când ne aduc ziarele știrea despre maltratărilc ce le îndură biserica în apus, fără voie ne sboară gândul la veacurile dintâi ale creștinismului, când s'a vărsat atâta sânge de creștin, încât troparul mucenicilor, nu află cuvinte de a ne zugrăvi fidel torturile nesfârșite, ci ni-le prezintă, într'un singur tablou, spunând că biserica e ca și încinsă în purpură, cu vesmântul muiat în sângele ei propriu.

Cetind istoria prigonirilor celor trei veacuri dela început, când păgânii își aflau cea mai mare bucurie în aceea, că puteau să vadă în circuri cum fiarele fiămânzite sfășie ființe nevinovate, cari căutau liniștite în fața morții, vrând nevrând te revolți pentru aceea ură întrupată, care a dat cea mai rușinoasă epocă a istoriei universale. Dela această epocă de jale, s'au scurs multe veacuri, dar și în decursul acestora tot mereu dăm de prigoniri și vărsări de sânge, și nu lipsește nici aplauzul mulțimii. Chiar și în zilele noastre poți ceti în broșuri, în scrieri volante, în jurnale, cu câtă bucurie iau la cunoștință mulți, știrile despre expulzarea preoților din Franța și Portugalia, despre răpirea bunurilor bisericii, fără de cari nici o societate nu poate exista; știri, cari ar trebui să întristeze pe fiecare creștin. Acești oameni nu-și dau samă de ceea ce fac; nu-și dau samă de aceea, că iau rolul vechilor privitori păgâni, strigând osanale Dioclețianilor moderni și făcându-se prin aceste părtași aceluia păcat, care urește tot ce se razimă pe învățăturile lui Hristos. Nu-și dau samă nici de aceea, că preoții din apus sufer în numele creștinismului întreg, și că ei susțin lupta aceea ce nu va încetă nici odată, o luptă care dovedește tărie de credință, o luptă în care ei vor ieși biruitori, dar în care de bunăsamă ar cădea toți aceia, cari cu atâta mulțămire cetesc expulsarea fraților din locașurile sfinte a lui Dumnezeu, în cari se închină și dânșii.

Se înșală adecă aceia, cari cred, că prigonirile sunt spre scădere bisericii. Episcopii și preoții din apus au dat dovezi în veacul trecut, că știu să meargă și în temniță, ca în Germania, ba chiar să și moară, ca în Franța, pentru convingerile lor. Și rezultatul acestor prigoniri, — contra tuturor așteptărilor — a fost înflorirea bisericii apusene și creșterea zelului în preoții devotați chiemării lor.

Să nu credem, că starea bisericii în Franța, azi, după despărțirea ei de stat, așa săracă cum e, fără mijloc de existență,

cu biserici și case parohiale închiriate dela stat, cu preoți, cari înși-și croesc veșmintele și-și cârlesc ghetetele, să nu credem, zic, că e pe calea peririi. Numai cât starea acestei biserici nu o putem judecă din jurnale liberale și francmasonice! Un martor vrednic de toată credința, care însuși poartă greutatea unei biserici prigonite, ne asigură însă și ne convinge, că biserica Franței nu va perî. Acest martor e un venerabil preot francez, care în câteva conferințe¹⁾ ținute în Paris ne arată cu deamănuntul, că despărțirea bisericii de stat e un izvor de regenerare, iar nu o lovitură de moarte, precum au crezut dușmanii ei. Se provoacă apoi la următoarele cuvinte rostite într'o adunare mare, cari ne învederează deplin, de ce principii sunt stăpâniți episcopii francezi: „De veți lua — zice el — dela episcopi crucea de aur, ei își vor pune cruce de lemn, căci de lemn a fost crucea, care a mântuit lumea.“

Impărăția mea nu-i din lumea aceasta a zis Mântuitorul. Toți aceia deci, cari sunt în slujba acestei împărății să fie gata de a abdice de tot, ce-i leagă de lumea aceasta, și la asta sunt pregătiți preoții apuseni.

Să fie mai rezervați prin urmare, în bucuria lor toți aceia, cari se socotesc de fii ai bisericii creștine și aplaudă frenetic când le vine vestea, că preoții creștini din apus, au fost expulzați fără milă din patria lor, încât rătăcesc prin țări străine, căci în țara lor nu li-se recunoaște dreptul de a-și alege calea vieții după plac, de a se retrage în singurătatea mănăstirei, între ale cărei ziduri, de bunăsamă mai mult folos au adus și vor aduce patriei lor, decât atâția pierdevară prin birturi, cu lăutari și fumuri de cafenele, cari totuși se bucură de toate favorurile posibile, legale și ilegale.

Istoria alor nouăsprezece veacuri ne dovedește, că biserica acolo a fost mai bine îngrijită, unde mai des a fost prigonită, și preoții atunci au fost la culmea chemării, când au fost gata să sufere orice pentru convingerile lor. Fericită e deci țara aceea, care se poate mândri cu astfel de preoți!

Dr. Iuliu Florian.

---

¹⁾ D. Vieillard-Lacharme, Les Epreuves de l'Église Contemporain, Paris, 1908.

CRONICĂ.

Consfătuirea dela Oradea-Mare. Cetitorii noștri vor fi auzit de sfatul ce s'a ținut la Oradea, în zilele 26 și 27 Dec. 1910, și la care a luat parte lamura clerului nostru, în frunte cu arhieriei Dr. Radu și Dr. Hossu. A fost un prilej bine ales, la casa ospitală a episcopului Dr. Radu, pentru a se schimba ideii asupra modalităților și aflării mijloacelor de lipsă, spre a se da avânt mai mare literaturii noastre bisericești, precum și lățirii mai eficace a publicațiilor ținute în spiritul sfintei noastre biserici. Concluzia discuțiilor a fost recunoașterea necesității de a se înființa o reuniune mare, a cărei țintă să fie publicarea de scrieri populare în spirit creștinesc. S'a accentuat între altele și dorința ca »Unirea« să apară mai des, s'a vorbit și despre apariția revistei noastre, precum și despre îmbunătățirile »Păstorului sufletesc«, și ale »Răvașului«. La timpul său, vom reveni asupra acestei teme de mare interes pentru biserica noastră! m.

*

Un obicei detestabil. (Extrase matriculare pe ungurește). Dela mai mulți preoți din dieceza Gherlei am primit extrase în *limba ungurească*, chiar și pe blanchete tipărite ungurește! Ce să fie asta? Se conduc în dieceza Gherlei matriculele ungurește? Nu-mi vine să cred, căci dela alți preoți am primit estrase românești, tot din părțile acelea. Dar atunci cum vine bunăoară păr. protopop N. din B. să scrie sub estrasul unguresc: »az anyakönyvekkel teljesen megegyező (conform matriculei)? Ori să avem de a face, un obicei detestabil al anumitor preoți cu cari, din respect față de matriculanții civili edau atestate, în cauză de căsătorie, deadreptul traduse în ungurește? Oare nu știu acei preoți, că aceasta, în sine, fără indicarea recerută deasupra actului, e o falsificare de documente publice, greu punibilă, dacă s'ar urmări. Mai departe nu știu acei preoți, că drepturile lor nu se estind decât la estragerea datelor matriculare, nu și la traducerea aceluia? In sfârșit au nu e obligat orice oficiu de stat, a primi estrase în limba română, pe cari dacă-i trebuie, poștească, și le traducă prin notarul public autorizat?

Oricum să stea lucrul, înfierăm această uitare de sine a acelor preoți. ca un atentat împotriva drepturilor bisericii noastre ca un precedent, care poate avea încă urmări grave. Atragem atenția Veneratei Superiorități asupra acestui abus, cerând nu numai stârpirea aceluia, ci și pedepsirea vrednică a celor vinovați.

Dacă altcum nu se poate, rugăm Veneratul Cor al episcopilor nostri să se îndure a se ocupa de cauză, aducând decret, care să se publice pe teritorul întregii noastre provincii Mitropolitane.

Dr. B.

*

„România creștină“. Titlul acesta al noului organ a câtorva clerici de »dincolo«, foarte potrivit caracterizează țința urmărită din partea lor, țință, care de bună seamă ar trebui să fie a întregii biserici din România. Căci dacă se poate spune despre vre-o parte a bisericii române, că în întregimea ei nu e la culmea chemării sale, aceasta se poate afirma mai ales cu privire la biserica din regat. Foarte limpede reiese aceasta din toată compania — de care epitet nu poate fi scăpat cuprinsul celor 10 numeri ieșiți până acuma, cu toată ancheta întreprinsă spre acest scop în timpul din urmă — campanie pornită de »România creștină« contra Primatului Athanasie mai ales, pornită și, credem, și susținută cu cele mai curate intenții.

»Neamul Românesc« al Dlui Iorga ni-a lămurit deja în multe rânduri asupra stărilor mizere din biserica României, s'a stăruit însă mai mult, tot asupra inconvenientului, că biserica a încăput pe mâna celor »ai nostri« ai Dlui A. C. Cuza. »România Creștină« pune însă degetul chiar pe cauza acestui inconvenient, care e: *lipsa spiritului creștin, a spiritului lui Hristos* din această biserică.

A fost timpul suprem să se pornească aceasta mișcare de renaștere a bisericii din regat! Avem însă convingerea, că mijloacele nu sânt tocmai ducătoare la scop, de vremece nu credem în »salturi în natură«. Și mai credem apoi, că renașterea religioasă a României se poate închipui foarte bine și fără de atacurile grosolane, din un număr din urmă, ale dlui Cernăianu, la adresa bisericii catolice, de care îndrăznește a se ține și biserica română unită — împreună cu Dl M. Theodorianu. Dr. R.

*

O statistică a carităților creștine în Spania. Astăzi când lumea vorbește atâta despre călugării catolici, (mai ales foile liberale și francmazon), va fi bine să schițăm pe scurt, — după datele ce ni-le pune la îndemână o carte edată de însuși guvernul spaniol, — munca ce-o desfășură călugării și călugărițele spaniole în țara lor.

În numărșasele școli de noapte, pentru adulți, în școlile comerciale și industriale, în școlile infantile (Kindergarten) dau instrucție gratuită la 133,991 de persoane, fără ca pe guvern să'l coste barem o pesetă.

Anuarul pomenește apoi de 22 de penitenciare și case de refugiu în grija Capucinilor, oblaților, surorilor Trinitare și altor orduri.

În diferitele părți ale Spaniei sunt 50 de case unde se imparte săracilor vipt gratuit. Autoritățile civile dau mâncarea, iar călugării și călugărițele o pregătesc și împărtășesc, fără să ceară nici o remunerație pentru osteneala lor. Aproape 4½ milioane de oameni s'au împărtășit în an. 1908 de binefacerea asta a călugărilor urgisiți. Ordul micelor surori ale săracilor, fără de nici un ajutor din partea guvernului, ține 51 zile pentru oameni bătrâni părăsiți; numărul celor îngrijiți se urcă la 5093.

O altă organizație similară tot de călugărițe, grijește de 3596 de bătrâni.

Surorile de caritate — continuă anuarul — au sub îngrijirea lor 253 spitale; surorile carmelite 19; Serviii 16. Cu un cuvânt spitale provinciale și municipale sunt în Spania 606, toate în grija călugărilor. Munca călugărilor nu e retribuită în 111 spitale. În celealalte primesc 485 de »*pesetas*« adică — 465 cor. o sumă bagatelă.

Notița asta o scoatem din revista engleză »America« Nr. 79, Se vede deci câtă rea credință este în ziarele dușmănoase bisericii. Știm doară, că chiar asupra Spaniei s'au fost năpustit cu toată furia lor sectară.

Dr. N.

*

Lupta pentru tinerime, în Franța. Importanța tinerimii în vieța viitoare a unui neam este mai presus de orice îndoială. Frânele zilelor de mâne le are tinerimea. Asta o știa toată lumea, și cine nu o știe nu înțelege rostul vieții popoarelor. Subt înriurința acestui adevăr în Franța se dă o luptă mare pentru tinerime, între biserică și dujmanii ei. Anticlericali își dau cea mai mare silință, luptă cu toate armele posibile, cinstite și necinstite, ca să câștige tinerimea încă din vrâsta fragedă a școlii, pentru ideile lor. Biserica la rândul ei asemenea desvoaltă mare activitate pentru a nu perde tinerimea. Cea mai mare osteneală se îndreaptă pentru întemeierea și susținerea asociațiilor creștine pentru tinerime. În Paris și în alte părți, biserică aduce adevărate jertfe în scopul acesta. Dujmanii bisericii, anticlericali, pun în fața asociațiilor pentru tinerime așa numitele »*Oeuvres postcolaires laïques*«, adică școlile laice de repetiție — cum le-am numi — și își dau silința ca acestea să le facă obligatoare. Aceasta nisuință s'a accentuat puternic în congresul din toamnă al francmasonilor și în alte adunări similare.

Acestea »*Oeuvres postcolaires laïques*« au funcționat și până acuma. În 1909—1910 au fost 50'997 de astfel de cursuri.

cu mult mai multe ca anul școlastic precedent. Au fost cercetate de feciori și fete, deopotrivă. În deosebi numărul băeșilor crește. Asemenea se constată o creștere și la fete. Invățătorii aplicați la cursuri arată îndemânare mare, ceea ce mărește numărul ascultătorilor.

Mai este apoi un alt mijloc de atracție pentru tinerime, bineînțeles pe căile dujmănoase bisericii: așa numitele Mutualités Scolaires, Cassete școlare, prin cari se cearcă a se ajunge la inima tinerimii de tot fragede, ademenindu-o cu îndemânări materiale, bănești. Sunt mai ales pentru copiii de 3—13 ani. În 1910, au funcționat 3246 de astfel de cassette cu 821,026 de membrii.

Succesele anticlericalilor nu sunt însă tot așa de norocoase în alte acțiuni, ale lor, în lupta pentru tinerime. Vestitele »Conferences populaires« de pildă, au pierdut în cursul celor cinci ani din urmă 40,000 de membrii din 117,000 câți avea la început, pe când societățile catolice pentru tineri își mențin starea de înflorire. »Le Corespondent«, într'un număr din urmă spune însă că statul francez este foarte pornit împotriva asociațiilor creștinești de acest fel și indică nисуința anticlericalilor de a face obligatoare cursurile »Oeuvres postcolaires laïques«. **Al. m.**

TELEFON.

CETITORILOR: An nou cu bine și sănătate!

B. București. Dacă, așteptând rezultatul conferenței dela Orade, n'am putut apare, cum ne eră gândul la 1 Ianuarie n.: atâta rău! — Așteptăm!

P. Orade. E foarte natural, că primim cu plăcere notițe scurte despre mișcări bisericești, ori peste tot religioase; să fie numai de interes obștesc. Ne vom năzui adecă cu tot dinadinsul ca Cronica noastră, să fie cât mai variată și interesantă, și în această ne e foarte prețios sprijinul inteligent al fruntașilor nostri de pretotindeni.

R. Reșița; Dr. B. Lugoj; Proin. Primit cu mulțămite. Vor urmă.

SUMARUL:

Comitetul de redacție: Cătră cetitori. — **Senior:** Importanța lecturii. — **Dr. Ioan Bălan:** Limba cărților bisericești. — **Dr. Alex. Rusu:** O interesantă încercare de unire a bisericilor. — **M. C. Hellon S. J.:** Tolstoi. — **Dr. Alex. Cziple:** Episcopul Ioan Țirca și episcopia din Maramurăș. — **Dr. Iuliu Florian:** Prigoniri vechi și nouă. — **Cronică.** — **Telefon.**

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.
Proprietar-editor: Comitetul de redacție.